

Rapport

Hitte in de delta – publiek opdrachtgeverschap in een veranderend klimaat

Wethouders Ruimtelijke Ontwikkeling blikken terug op de periode 2010-2014

Onder invloed van een terugtrekkende overheid, initiatiefrijke particuliere opdrachtgevers, ondernemende architecten, actieve burgers, interdisciplinaire kruisbestuivingen en nieuwe financierings- en aanbestedingsmodellen zijn de relaties tussen ontwerpers, opdrachtgevers, ontwikkelaars en gebruikers veranderd. De complexiteit en de veelzijdigheid in het bouwproces neemt toe. Dat is van invloed op de verantwoordelijkheid van de gemeente bij ruimtelijke opgaven. Het Rijk stoot taken af, woningbouwcorporaties kunnen nauwelijks nog investeren, projectontwikkelaars zoeken nieuwe ontwikkelmodellen. Om goed in te kunnen spelen op de nieuwe (markt)omstandigheden is een andere manier van werken nodig, in andere samenwerkingsverbanden tussen ontwerpers, opdrachtgevers, gebruikers en andere belanghebbenden. Dat denken we althans! Maar is dat ook zo? Hoe verliepen de afgelopen vier jaar in de gemeente? Welke ruimtelijke thema's speelden een rol? Hadden wethouders last van de crisis? Hebben ze iets gemerkt van nieuwe samenwerkingsverbanden, en zo ja, wie waren dan hun partners? Is "Europa" concreter geworden? Op welk project zijn ze het meest trots? En waar gaan ze de komende vier jaar hun tanden in zetten, c.q. wat willen zij hun opvolgers meegeven? Eens in de vier jaar houdt Architectuur Lokaal in samenwerking met TNS NIPO en de VNG een enquête onder de wethouders ruimtelijke ordening vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen. De resultaten van de enquête over publiek opdrachtgeverschap bij ruimtelijke opgaven 2010-2014 staan hieronder. Ze worden ook betrokken bij de programmering van de zesde, vierjaarlijkse landelijke manifestatie voor (nieuwe) wethouders, die in 28 november 2014 plaatsvindt onder de noemer Hitte in de Delta. Publiek opdrachtgeverschap in een veranderend klimaat. In de aanloop naar deze manifestatie worden debatten, opdrachtgeversscholen, workshops en andere bijeenkomsten georganiseerd om de antwoorden nog beter in perspectief te plaatsen.

Tekst: Architectuur Lokaal i.sm. Hans van Rossum

Samenvatting

Uit het actuele onderzoek van [Architectuur Lokaal](#) onder wethouders komt naar voren dat de uitvoering van het ruimtelijk beleid door de economische crisis sterk is belemmerd: in vrijwel alle gemeenten (81%) zijn bouwprojecten in de afgelopen raadsperiode vertraagd en in 42% van de gemeenten zijn projecten zelfs stopgezet. Het afboeken op onroerend goed is in 57% van de gemeenten aan de orde geweest en het zoeken naar nieuwe financieringsvormen zorgde in 32% van de gemeenten voor vertraging. Desalniettemin gaat de politieke discussie binnen het College het vaakst over gebiedsontwikkeling, buitengebied en grondbeleid. Woningbouw wordt het vaakst genoemd als belangrijkste ruimtelijke opgave voor de komende raadsperiode (33%). CDA- en VVD-wethouders vinden het eigen beleid bovengemiddeld beter (resp. 60% en 57%) dan in andere gemeenten; bij de PvdA-wethouders is dat 39%; de lokale partijen zijn er het minst van overtuigd dat het eigen beleid beter is (24%).

In beleidsvorming en -uitvoering zetten gemeenten sterk in op klimaatbestendig bouwen. De uitwerking richt zich in het bijzonder op 'bouw en stedelijke ontwikkeling' (in 56% van de gemeenten), daarna volgen 'openbare ruimte en groen' (44%), 'infrastructuur' (28%) 'stedelijk water' (25%). Klimaatbestendig bouwen slaat aan op lokaal niveau, al gebeurt dat betrekkelijk onafhankelijk van landelijke beleidsinitiatieven. Zo blijken twee op de drie wethouders niet bekend te zijn met het nationale Deltaprogramma Klimaatbestendige Stad.

Media berichten vaak over bestuurders die de rit niet uitzitten en de huiver die daardoor ontstaat om een positie in het openbaar bestuur te ambiëren. Dit afbreukrisico blijkt al met al mee te vallen: 86% van de wethouders heeft de volle raadsperiode vanaf 2010 in het gemeentebestuur gezeten en 37% van de wethouders zelfs acht jaar of langer.

Wethouders associëren ruimtelijk kwaliteit in hoofdzaak met 'leefbaarheid' met 'planologische kwaliteit' en met 'openbare ruimte'. De weg om die kwaliteit te bereiken wordt gevonden met behulp van beeldkwaliteitplannen (85% van de gemeenten), bewonersparticipatie (56%) en informatiebijeenkomsten (23%). Over de effectiviteit van de toegepaste instrumenten bestaat wel twijfel bij een deel van de wethouders. Het is wel verrassend en misschien ook wel zorgelijk dat 30%

Dit document is uitsluitend voor deze opdrachtgever opgesteld. Alle in het document vermelde gegevens zijn strikt vertrouwelijk. Publicatie en inzage aan derden, geheel of gedeeltelijk, is zonder schriftelijke toestemming van TNS NIPO beslist niet toegestaan. Door ons lidmaatschap zijn wij gehouden de gedragsregels na te leven van Esomar en de MarktOnderzoekAssociatie (MOA).

van de wethouders die veelvuldig het beeldkwaliteitplan als instrument gebruiken, niet positief oordelen over de doeltreffendheid. De wethouders die meer inhoudelijk gerichte kwaliteitsinstrumenten toepassen vinden de instrumenten ook vaker effectief: supervisor of Q-team (100% effectief), stadsarchitect (100% effectief), prijsvragen (100% effectief) ontwerpateliers (82% effectief).

Decentralisatie heeft voor het ruimtelijk beleid vooral gevolgen op inhoudelijk vlak, meent 28% van de wethouders. Een kwart ziet voornamelijk gevolgen op het procedurele vlak. Eén op de vijf wethouders meent dat de huidige decentralisatie geen gevolgen heeft voor het ruimtelijk beleid in de gemeente. Een grotere belemmering vinden ze wet- en regelgeving (66%), gevolgd door bezwaarprocedures (64%) en de afstemming met de provincie; die vormt voor 46% van de wethouders een obstakel.

Dat de band tussen cultuur, architectuur en ruimtelijke ordening steeds zwakker wordt onder druk van economische en juridische doelen wordt ook duidelijk. Er is niet één wethouder die aangeeft dat een directe relatie bestaat tussen de portefeuilles tussen ruimtelijk beleid en kunst en cultuur. En slechts vier van de 100 wethouders weten wat ontwerpend onderzoek is. Een volledig portret van De Nederlandse Wethouder is te vinden in de bijlage.

Algemeen

Vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014 heeft Architectuur Lokaal traditiegetrouw de verantwoordelijke wethouders aan het woord gelaten over het ruimtelijk kwaliteitsbeleid in hun gemeenten. In een enquête beoordelen de wethouders hun ervaringen in de afgelopen raadsperiode en geven zij hun verwachtingen voor toekomstige beleidsopgaven.

Het huidige onderzoek is een vervolg op vergelijkbare onderzoeken in 2002, 2006 en 2010 waardoor het mogelijk is om het lokale kwaliteitsbeleid op langere termijn te volgen en te evalueren. Aan het onderzoek van 2014 hebben op de kop af 100 wethouders meegedaan. Hun bevindingen zijn te vinden op de website [Waaro?Daaaro!](#). Ook krijgen de onderzoeksresultaten aandacht op de landelijke manifestatie voor de nieuwe wethouders [Hitte in de Delta](#) die op 28 november 2014 in Amsterdam door Architectuur Lokaal wordt georganiseerd.

Gemeenten

100 wethouders uit 403 gemeenten deden mee aan een enquête over het ruimtelijk beleid in hun gemeente. De verdeling van de onderzoeksgemeenten over de gemeentegrootte laat zien dat van de 27 gemeenten met meer dan 100.000 inwoners er acht aan het onderzoek hebben meegedaan. Het aantal van 100.000 inwoners is relevant omdat dat in het huidige kabinetsbeleid de gewenste ondergrens is voor de omvang van gemeenten. Zover is het dus nog lang niet: er zijn 376 gemeenten (93%) met minder dan 100.000 inwoners. Meer dan de helft van de 403 gemeenten heeft tussen de 20.000 en 50.000 inwoners. Van die groep zijn 46 gemeenten in het onderzoek vertegenwoordigd. Dat is binnen het onderzoek wel de grootste groep maar verhoudingsgewijs zijn de gemeenten met meer dan 100.000 inwoners toch beter vertegenwoordigd.

Alle provincies zijn in het onderzoek betrokken. 12 van de 32 Limburgse gemeenten hebben meegedaan (37%). De drie provincies met de meeste gemeenten in Nederland zijn Noord-Brabant met 66 gemeenten, Zuid-Holland met 64 gemeenten en Gelderland met 55 gemeenten. Deze drie provincies hebben gezamenlijk 46% van alle Nederlandse gemeenten binnen hun grenzen. Van de 100 onderzoeksgemeenten komen in totaal 48 gemeenten uit deze drie provincies

Bestuur en beleid

De omgeving waarbinnen het merendeel van de wethouders actief is, is stabiel te noemen: liefst 86% heeft de volle raadsperiode vanaf 2010 in het gemeentebestuur gezeten. Eén van hen is al wethouder sinds 1989. De wethouders spreken zich uit over het ruimtelijk kwaliteitsbeleid in hun gemeente, maar er worden ook andere portefeuilles genoemd waar het beleid voor ruimtelijk ontwikkeling aan de orde is: wonen (34 keer), verkeer en vervoer (22 keer) en economische zaken (15 keer). Vrijwel alle wethouders (98) geven te kennen dat het ruimtelijk beleid binnen hun gemeente valt onder de portefeuille ruimtelijke ontwikkeling. Een opvallend verschil met eerdere onderzoeken is dat in 2006 en 2010 één op de tien wethouders constateerde dat ruimtelijk beleid ook onder de portefeuille 'kunst en cultuur' viel terwijl in 2014 geen enkele wethouder dat heeft gedaan.

Bij bestuurlijke samenwerking van portefeuillehouders op het gebied van ruimtelijk beleid moeten we in het oog houden dat bijna de helft van de respondenten ruimtelijke ontwikkeling in portefeuille heeft. Het is aannemelijk dat deze portefeuillehouder een vaste speler is bij samenwerkingsverbanden op het gebied van ruimtelijk beleid. Er wordt in het bijzonder samengewerkt

met de portefeuillehouder van 'economische zaken en inkoop' in de voorwaardelijke sfeer (door 38 wethouders genoemd). Belangrijke inhoudelijke sectoren zijn 'verkeer en vervoer' en 'wonen', waar doelstellingen vaak leiden tot samenwerking bij ruimtelijk beleid (respectievelijk door 38 en 42 wethouders genoemd).

De wethouders maken duidelijk dat het ruimtelijke beleid in de gemeente een zeer prominente plaats heeft in het verkiezingsprogramma van hun partij. Dat is in sterke tot zeer sterke mate het geval, meent 69% van de wethouders. Van de CDA-wethouders is zelfs 83% die mening toegedaan. Onderwerpen als 'wonen', 'bouwen' en 'uitbreiding woonmogelijkheden' worden gezien als belangrijke aangrijpingspunten binnen het ruimtelijk beleid. In het lokale bestuur krijgt het ruimtelijk beleid in de meeste gemeenten de volle beleidsaandacht. In 85% van de gemeenten heeft het ruimtelijk beleid het afgelopen half jaar meer dan vijf keer op de agenda gestaan van het college van B en W. In dezelfde periode stond het ruimtelijk beleid in 68% van de gemeenten meer dan vijf keer op de agenda van de gemeenteraad.

Over welke aspecten van het ruimtelijk beleid vond in de 100 onderzoeksgemeenten de politieke discussie vooral plaats? De wethouders konden een top drie samenstellen. Over het geheel genomen gaat de discussie in de eerste plaats over gebiedsontwikkeling. Dit aspect staat 52 keer in de top drie. Op de tweede plaats komt de discussie over het buitengebied (46 keer) en als derde volgt het grondbeleid (30 keer). Welstandsbeleid wordt 24 keer in de top drie geplaatst en dan vooral op een tweede of derde plaats.

Er is frequent sprake van beleidsmatige samenwerking met andere bestuurslagen: tamelijk tot zeer vaak met de provincie (83%), met de regio (77%), met andere gemeenten (56%), met waterschappen (40%), met het rijk (14%) en met Europa (3%). Het ligt voor de hand dat gemeenten beleidsmatig samenwerken met de provincie omdat dat wettelijk is verankerd. Andere vormen van samenwerking richten zich vooral op bovenlokaal en uitvoerend niveau zoals eerder geconstateerd: gebiedsontwikkeling en buitengebied. Het is in algemene zin niet te verwachten dat binnen de context van ruimtelijk beleid deze groep van veelal kleine gemeenten vaak met de rijksoverheid of Europa beleidsmatig van doen heeft.

Welstandstoezicht is een belangrijk instrument voor ruimtelijk kwaliteitsbeleid en architectuurbeleid in het bijzonder. In welke mate welstand in een gemeente een rol kan spelen is afhankelijk van het aanbod van bouwaanvragen en te ontwikkelen plannen. In dat licht moet ook de afgelopen periode worden gezien omdat het aantal bouwaanvragen en de planvorming sterk terugliepen. De welstandscommissie wordt door vier op de tien wethouders in een vroeg stadium bij planvorming ingeschakeld (39%). In 2010 waren dit nog ruim zes op de tien wethouders (63%). Het is goed mogelijk dat deze verschillen niet zozeer wijzen op een andere werkwijze van de wethouders als wel op het teruglopen of zelfs het ontbreken van plannen in de onderzochte gemeenten. Drie op de tien wethouders overleggen in de meest gevallen met de welstandscommissie bij de beoordeling van een bouwaanvraag en één op de tien doet dit tussentijds. Uit de open antwoorden komt naar voren dat wethouders vaak overleg voeren met de welstandscommissie wanneer een bouwaanvraag een negatief welstandsadvies krijgt en de wethouder voor de keuze staat om dit advies te volgen of naast zich neer te leggen.

De adviescommissie ruimtelijke kwaliteit blijkt niet een orgaan te zijn dat bij alle gemeenten bekend is. Waarschijnlijk geeft om die reden slechts de helft van de wethouders een inhoudelijk antwoord op de vraag wanneer er overleg is met deze commissie. Bij een op de drie is dat in een vroeg stadium van planvorming, een op de acht heeft tussentijds overleg en 6% overlegt aan het einde van de rit bij de beoordeling van de bouwaanvraag. Ook het ontbreken van overleg met een stadsbouwmeester laat eerst en vooral zien dat er in de meeste gemeenten geen stadsbouwmeester is. Een op de drie wethouders heeft wel overleg met een stadsbouwmeester en dat gebeurt vaak in de fase van planvorming (70%).

Decentralisatie is in Nederland al vele jaren aan de gang in de ruimtelijke ordening. Het principe 'decentraal wat kan, centraal wat moet' is een beproefde beleidspraktijk waar de wethouders zich in het verleden graag achter schaalden, al was er nogal kritiek op de uitvoering in de zin dat "Den Haag" te weinig delegeert of dat er onvoldoende budget meekomt. In de afgelopen jaren is de trend tot decentralisatie decentralisatie uitgebreid naar andere sectoren waaronder 'zorg en dienstverlening'. De huidige decentralisatie heeft voor het ruimtelijk beleid vooral gevolgen op inhoudelijk vlak, meent 28% van de wethouders. Voornamelijk op het procedurele vlak, volgens een kwart van de ondervraagden. Eén op de vijf wethouders meent dat de huidige decentralisatie geen gevolgen heeft voor het ruimtelijk beleid in de gemeente.

Met het Deltaprogramma Klimaatbestendige Stad (KBS) wil het kabinet door ruimtelijke maatregelen de gevolgen van wateroverlast, droogte en hitte tegengaan. Het Deltaprogramma is erop gericht ervoor te zorgen dat de huidige en volgende generaties veilig zijn tegen het water en dat er de

komende eeuw genoeg zoet water is. Drie van de vier wethouders melden dat er in het ruimtelijk beleid maatregelen zijn opgenomen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Dit lokale beleid van klimaatbestendigheid strekt zich in het bijzonder uit tot 'bouw en stedelijke ontwikkeling' (56 keer genoemd), 'openbare ruimte en groen' (44), 'infrastructuur' (28) 'stedelijk water' (25). Woningbouw, duurzaamheid, energie en zonnepanelen worden genoemd als concrete projecten die vallen onder klimaatbestendig 'bouw en stedelijke ontwikkeling'. Het lokale klimaatbestendige beleid lijkt al behoorlijk in de steigers te staan. Des te opvallender is het dat twee op de drie wethouders niet bekend zijn met het Deltaprogramma Klimaatbestendige Stad. De wethouders die wel op de hoogte zijn van het Deltaprogramma Klimaatbestendige Stad zijn in ruime meerderheid overtuigd van de relevantie voor het lokale ruimtelijke beleid.

De ActieAgenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp *Werken aan ontwerpkracht* (AAARO) is een werkprogramma voor de periode 2013-2016 waarin initiatieven zijn opgenomen die het rijk inzet om de positie van het ontwerp en de ontwerpers te versterken. Deze Actieagenda bevat de actuele voornemens binnen het architectuurbeleid van de rijksoverheid. Dat beleid volgt al sinds 1991 twee sporen: ten eerste de eigen rol en verantwoordelijkheid van het rijk (de voorbeeldfunctie) en ten tweede het versterken van lokale en regionale kracht en kwaliteit (het voorwaardenscheppend beleid). De bekendheid met de AAARO onder wethouders is gering. Van de 100 wethouders hebben 19 van de actieagenda gehoord en daarvan vinden 11 wethouders de genoemde initiatieven relevant voor het lokale beleid.

Uitvoering beleid

In het merendeel (79%) van de gemeenten wordt het beleid ambtelijk vanuit één afdeling aangestuurd binnen de portefeuille ruimtelijke ontwikkeling. De toegepaste instrumenten zijn in ieder geval de voorgeschreven planprocedures op basis van bestemmingsplan en structuurvisie. Deze gelden voor alle gemeenten en dus ook voor de onderzoeksgemeenten. Twee op de drie wethouders noemen ook de welstandsnota als instrument bij de uitvoering van ruimtelijk beleid (67%). Daarmee zet de dalende trend sinds 2006 (98%) en 2010 (84%) verder door. In de voorgaande raadsperiodes kreeg het onderwerp 'welstand' de volle aandacht van de wethouders omdat er een welstandsnota moest komen met duidelijke criteria voor welstandstoezicht en omdat het gemeentebestuur regelmatig verslag moest doen aan de raad over de welstandsnota. Nu de welstandsnota er eenmaal ligt is het een regulier uitvoeringsinstrument dat in voorkomende gevallen al dan niet wordt toegepast.

De samenwerking met andere bestuurslagen bij de uitvoering van ruimtelijke opgaven vertoont grote overeenkomst met de eerder beschreven beleidsmatige samenwerking: tamelijk tot zeer vaak met de provincie (74%), met de regio (67%), met andere gemeenten (65%), met waterschappen (45%), met het rijk (12%) en Europa (2%).

Bij de uitvoering van ruimtelijke opgaven worden projectontwikkelaars en woningcorporaties bijna altijd (89%) als samenwerkingspartner genoemd. Dat geldt in gelijke mate voor burgers en particuliere initiatiefnemers (89%). Beleggers zijn minder vaak in beeld als partner waar vaak mee wordt samengewerkt bij de uitvoering van ruimtelijke opgaven (29%). Volgens de meeste wethouders (70%) laat de afgelopen raadsperiode geen verandering zien naar type initiatiefnemers bij ruimtelijke opgaven.

Belemmeringen

Wet- en regelgeving wordt door 66% van de wethouders genoemd als belemmering bij de uitvoering van het beleid, gevolgd door bezwaarprocedures (64%) en de afstemming met de provincie (46%). De CDA-wethouders noemen vaker obstructie in wet- en regelgeving (77%) en minder vaak de belemmering in bezwaarprocedures (47%). De financiering wordt door één op de drie wethouders genoemd als hinderfactor bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid.

De economische crisis heeft bij de ruimtelijke opgaven in vrijwel alle gemeenten (81%) geleid tot vertraging van projecten en in 42 gemeenten tot het stopzetten van projecten. Het afboeken op onroerend goed is 57 gemeenten aan de orde geweest en het ontwikkelen van nieuwe financieringsconstructies was een belemmering in 32 gemeenten.

Aanbesteding van architectuuropdrachten

Van de 100 wethouders in het onderzoek antwoordden 55 wethouders dat er in hun gemeente ervaring is met het aanbesteden van architectuuropdrachten. Die ervaring is verdeeld over Europese aanbesteding (32%), nationale aanbesteding (33%) en onderhandse aanbesteding (35%). De aard van de genoemde architectuuropdrachten loopt uiteen van architectendiensten (22 antwoorden), prijsvragen (18), ontwikkelingscompetities (20) en geïntegreerde opdrachten (27). De begeleiding van

de aanbestedingen gebeurt meestal door de eigen inkoopdienst (41%), gevolgd door externe adviseurs (26%) of door een regionaal inkoopverband (27%).

Van alle respondenten heeft 27% behoeften aan ondersteuning bij Europese aanbesteding. Hierbij moet worden aangetekend dat maar 34% van de wethouders te maken heeft gehad met Europese aanbestedingsprocedures. De diensten van het Steunpunt Architectuuroopdrachten & Ontwerpwedstrijden zijn bekend bij 21% van de wethouders. In 2010 kende 14% van de wethouders het Steunpunt.

Slechts vier van de honderd wethouders zijn bekend met ontwerpend onderzoek van hun gemeente. Het is niet te achterhalen of ontwerpend onderzoek incidenteel voorkomt in de betreffende gemeenten of dat er sprake is van een kennisachterstand bij de wethouders.

Ruimtelijke kwaliteit

Uit een reeks van diverse onderwerpen konden de wethouders een top drie samenstellen van onderwerpen die zij het meest direct met ruimtelijke kwaliteit associëren. Op de eerste plaats staat leefbaarheid. Dat is door 46 wethouders in de top drie geplaatst en door 21 ook op de eerste plaats. Op de tweede plaats staat planologische kwaliteit nader gepreciseerd als de juiste functie op de juiste plek: bij 39 wethouders in hun top drie, waarvan 14 keer op nummer één. Openbare ruimte, een primaire verantwoordelijkheid voor de lokale overheid, komt over het geheel genomen op de derde plaats. Dat plaatsten 30 wethouders in de top drie, en tien van hen op de eerste plek. Toekomstbestendigheid kwam op de vierde plaats met 28 keer een nominatie voor de top drie. Klimaatverandering is een belangrijk motief voor kwaliteitsbeleid. De meer culturele onderwerpen in de voorgelegde reeks blijken zeer marginaal op het netvlies van de wethouder: cultureel erfgoed (14 maal in de top drie), architectuur van de nieuwbouw (12 maal), schoonheid (7 maal).

De wethouders hebben dezelfde reeks van onderwerpen nogmaals voorgelegd gekregen, maar nu met de opgave om vast te stellen wat de meest bepalende elementen zijn voor de ruimtelijke kwaliteit van hun gemeenten. Op die manier staat hun eigen associatie bij ruimtelijke kwaliteit tegenover de beleefde kwaliteit. Droom en daad liggen in dit geval tamelijk dicht bij elkaar. In de top drie van meest bepalend elementen prijken ongeveer dezelfde onderwerpen als bij de eigen associatie en ook in dezelfde volgorde: 1) leefbaarheid, 2) planologische kwaliteit en op een gedeelte derde plaats openbare ruimte en buitengebied. Dit resultaat lijkt een bevestiging van veel monitoronderzoek waaruit blijkt dat de kwaliteit van de leefomgeving in het merendeel van de Nederland gemeenten als zeer positief wordt ervaren en beleefd. Het 'economisch belang' wordt door 12 wethouders als zeer bepalend voor de ruimtelijke kwaliteit van hun gemeente beschouwd. Dat is opvallend minder dan de 21 wethouders die ruimtelijke kwaliteit allereerst associëren met 'economisch belang'.

Instrumenten voor het realiseren van ruimtelijke kwaliteit

De wethouders beoordelen de instrumenten voor het realiseren van ruimtelijke kwaliteit naar frequentie in een top drie van meest gebruikte instrumenten. In de totaalstelling staat het beeldkwaliteitplan op kop met 85 stemmen, gevolgd door bewonersparticipatie (56) en informatiebijeenkomsten (23). In de middenmoot staan particulier opdrachtgeverschap (18), ontwerpateliers (17) en aanbestedingen (15).

Vervolgens geven de wethouders een oordeel over de effectiviteit van de instrumenten die zij het meest gebruiken. De effectiviteit van de gebruikte instrumenten laat hier en daar wat te wensen over. Het is een mooi resultaat dat 58 wethouders het beeldkwaliteitplan als effectief beschouwen, maar toch ook weer zorgelijk dat 27 wethouders over dit veelgebruikte instrument niet positief oordelen. Datzelfde geldt ook voor bewonersparticipatie. Deze instrumenten waarborgen dan wel de betrokkenheid van de burger met ruimtelijke ingrepen en geven draagvlak aan de besluitvorming. Maar zijn het ook effectieve instrumenten bij het bereiken van kwaliteit? Bij bewonersparticipatie oordelen 41 wethouders positief over de effectiviteiten de andere 15 denken daar anders over. Het glas is halfvol of halfleeg. De wethouders die meer inhoudelijk gerichte kwaliteitsinstrumenten noemen, zijn meer positief over de doelgerichtheid: supervisor of Q-team (10 stemmen en 100% effectief), stadsarchitect (9 stemmen en 100% effectief), prijsvragen (5 stemmen en 100% effectief) ontwerpateliers (17 stemmen en 82% effectief).

Toekomst

Welke ruimtelijke opgaven beschouwen de wethouders als belangrijk en urgent voor de komende raadsperiode? Een derde van de alle wethouders noemt woningbouw als één van de belangrijkste opgaven in de eigen gemeente. Centrumvernieuwing, buitengebied en winkelgebieden worden alle drie door ongeveer een kwart van de wethouders genoemd als dé komende opgaven. Openbare ruimte wordt in 2014 door aanzienlijk minder wethouders op de agenda gezet dan in 2010 (59%

versus 19%).

Hoe denken de inwoners van de gemeenten over de urgentielijst van ruimtelijke opgaven? We vroegen de wethouders om de lijst van ruimtelijke opgaven vanuit het perspectief van de inwoners in te vullen. Volgens 40% van wethouders ziet de gemiddelde inwoner woningbouw als belangrijkste ruimtelijke opgave. Dat ligt wat hoger dan hun eigen verwachting. Op de urgentielijst van de inwoners staat volgens 34 wethouders 'openbare ruimte', volgens 33 wethouders 'voorzieningen' en 26 wethouders denken aan 'zorgvoorzieningen'. Het bestuurlijk perspectief wijkt wat af van wat de inwoners willen, want op hun eigen lijst hebben de wethouders deze drie opgaven minder vaak genoemd: respectievelijk door 19, 15 en 18 wethouders.

Evaluatie

De wethouders hebben verschillende achtergronden. Ze komen uit sectoren als landbouw (7%), industrie (8%), diensten (23%) en vooral overheid met 33% waarbinnen onderwijs een belangrijke leverancier is van bestuurders. De specifieke kennis en ervaring voor de bestuursfunctie moet veelal in de praktijk worden opgedaan. We vroegen de wethouders op welke terreinen ze behoefte hadden extra kennis en expertise. Dat bleek voor 16% van de wethouders in het geheel niet het geval te zijn en dus heeft 84% van de wethouders behoefte aan extra kennis en expertise in de afgelopen periode en wel op verschillende terreinen. Van vaak genoemd naar minder vaak genoemd: ruimtelijk beleid (33), marktkennis (33) regelgeving (30), grondbeleid (27), financiën (21), opdrachtgeverschap (14) en architectuur en stedenbouw (14). Regelgeving, financiën en ruimtelijk beleid zijn bij uitstek de topics waarover de wethouders bij het begin van hun bestuursperiode meer hadden willen weten.

Een gewetensvraag krijgen de wethouders aan het slot van de enquête voorgeschoteld. Hoe kan het eigen ruimtelijke beleid getypeerd worden in vergelijking met andere gemeenten? Over het geheel genomen vindt 48% van de wethouders dat beter dan in andere gemeenten en 47% van de wethouders ongeveer even goed. Men is kortom redelijk tevreden over het eigen beleid. Slechter wordt maar één keer genoemd. Gelet op de politieke achtergrond van de wethouders zijn er opvallende verschillen: de VVD-wethouders vinden het eigen beleid bovengemiddeld beter (57%); bij de PvdA-wethouders is dat onder het gemiddelde (39%); CDA weer bovengemiddeld (60%) en de lokale partijen zijn er het minst van overtuigd dat het eigen beleid beter is (24%).

Voer voor komende discussies

Op de open vraag naar nog te voeren discussies komt de lokale verscheidenheid in beeld. Een rode draad is weer duurzaamheid bijvoorbeeld in verband met windmolens, haalbaarheid van projecten en afstemming van vraag en aanbod op de lokale woningmarkt en de leegstand in de winkelveerhouding. Meer omvattende discussievoorstellingen zijn: 'het dilemma dat recreatie en toerisme wat betreft werkgelegenheid in het buitengebied de landbouw gaat verdringen, terwijl landbouw wel een belangrijke leverancier is van het recreatieve landschap' en 'op welke wijze moet krimp worden opgevangen? De politieke keuzes die daarvoor gemaakt moeten worden zijn veelal pijnlijk.'

Successen in de afgelopen periode

De wethouders zijn vaak trots op de realisatie van concrete projecten en de voortgang van de planvorming in de afgelopen periode ondanks de economische malaise: 'vier nieuwe scholen gebouwd en één school gerenoveerd, starterswoningen opgeleverd, nieuwe supermarkt en de bouw van zorgvoorzieningen'; 'bouw nieuwe school in kleine kern en bouw verpleeghuis. Daarnaast unaniem vastgestelde structuurvisie, landschapsontwikkelingsplan en een update van alle bestemmingsplannen'; 'de meer dan 40 bestemmingsplannen teruggebracht tot vier grote bestemmingsplannen; 'het binnenhalen van een aantal bedrijven met post.nl als grote klapper'; 'nominatie eden-award en hengelsporthoofdstad van Nederland in 2011 geworden.'

Advies voor de nieuwe portefeuillehouder

Een deel van de wethouders hoopt terug te komen in de huidige functie en onthoudt zich van advies. De gegeven adviezen zijn vaak inhoudelijk en in de trant van 'ga door op de ingeslagen weg'. Daarnaast worden er ook adviezen gegeven over de wijze waarop wethouders zich het best kunnen opstellen. Dat is meer in de trant van 'blijf dicht bij jezelf'. Een meer vaderlijk advies luidt: 'bereid je goed voor, zorg voor een korte inwerkperiode, laat je voeden door ambtenaren, ga een periode naar buiten om kennis op te doen van de gemeente en lees je goed in in bestaande dossiers.' Van de meer inhoudelijk gedreven wethouder komt het advies: 'focus op kwaliteit en niet teveel op economische haalbaarheid; zoek naar maatwerk en deins niet terug voor regelgeving.'

Tot slot

Als leukste onderdeel van hun portefeuille noemen de wethouders diverse onderwerpen. Er is maar één antwoord dat door vele wethouders wordt gegeven en dat is dat ze alle onderdelen leuk dan wel interessant hebben gevonden. De wethouders blijken vooral doeners te zijn en trots op hun gerealiseerde projecten en komen graag in contact met verschillende lagen van de bevolking.

Bijlage 1: Portret van de Nederlandse wethouder

De wethouder 2010-2014 is een man, en lid van het CDA, VVD of PvdA in een middelgrote gemeenten tussen de 20.000 en 50.000 inwoners. Laten we zeggen: Aalsmeer, De Bilt, Goeree-Overflakkee, maar de kans is het grootst dat dit een gemeente in Noord-Brabant of Limburg is. Hij is sinds 4 jaar in functie (35%), soms al sinds 2006 (28%). 3% is pas een jaar wethouder, 7% al voor 2000.

Voor hij wethouder werd, was hij in dienst van de overheid (33%) of in de dienstensector (23%), zoals advocatuur of ict-sector. Hij stelt zich bij voorkeur faciliterend op (42%), maar indien de situatie daarom vraagt ook sturend (29%) en initiërend (25%). Opvallend is dat de wethouder geen controlerende taak voor de gemeente ziet weggelegd als publiek opdrachtgever (slechts 2%).

De vakgebieden waar hij vanuit zijn portefeuille het meest mee te maken heeft zijn Woningbouw (43%) en Verkeer en Vervoer (38%). Ook met Economische zaken en inkoop werkt hij veel samen (38%), maar niet met Cultuur. Hij voert zijn werkt uit in sterke relatie tot het partijprogramma (69%). Ruimtelijke ontwikkeling is dan ook een politiek beladen thema dat per half jaar minimaal 5 keer op de agenda heeft gestaan (85% in het college, 68% in de raad). De discussie betrof vooral gebiedsontwikkeling (52%) en buitengebied (46%), maar ook grondbeleid (30%) en welstand (24%) hebben de aandacht.

Alle onderwerpen hebben een sterk lokale en regionale context, met Europa (2%) en het Rijk (3%) wordt zelden samengewerkt. Met provincie (83%), de regio (77%) en andere gemeenten (58%) des te meer. Waterschappen blijven een beetje achter (40%). De participatieve samenleving is duidelijk zichtbaar: 89% van de wethouders heeft veelvuldig contact met burgers en particuliere initiatiefnemers. En dat is net zo veel als met projectontwikkelaars. Nog altijd 29% werkt regelmatig samen met beleggers. Toch heeft onze wethouder niet het idee dat hij de afgelopen vier jaar met nieuwe initiatiefnemers te maken heeft gehad (70%). Is voor hem de werkelijkheid echt niet veranderd, heeft alle nieuwe energie rond bottom-up en tijdelijkheid hem niet bereikt? Of doelt hij met de contacten met burgers vooral op de bezwaarprocedures waar hij zo'n last van heeft (64%)?

Overleg over ruimtelijke kwaliteit vindt vrijwel uitsluitend plaats via welstandsbeleid, bij voorkeur vroeg in het proces (34%). Misschien is het daarom dat decentralisatie van overheidstaken naar de gemeente vooral inhoudelijk wordt gevoeld (28%)?

Een belangrijke focus heeft hij voor klimaat. 72% geeft aan dat klimaatbestendigheid een rol speelt bij planontwikkeling in de gemeente. Gemeten naar de vier thema's in het Deltaprogramma is de aandacht als volgt verdeeld: Bouw en Stedelijke Ontwikkeling (56%), Openbare Ruimte en Groen (44%), Infrastructuur (28%) en Stedelijk Water (25%). Toch kent maar 33% het Deltaprogramma als zodanig!

Heeft hij last gehad van de crisis? Jazeker, zijn plannen lopen vertraging op (81%), hij moet afboeken (57%), projecten worden stopgezet (42%) en hij ondervindt problemen met leegstand (31%). Aan de positieve kant merkt hij dat er nieuwe financieringsconstructies denkbaar zijn (32%). Behalve in de kleine gemeenten (tot 20.000 inwoners), daar is leegstand en afboeken geen issue. Waar denkt de wethouder aan als bepalende factoren bij ruimtelijke kwaliteit? Niet aan ambitie (2%) en niet aan schoonheid (7%). Wel aan leefbaarheid (46%), planologische kwaliteit (39%) en toekomstbestendigheid (28%). Zijn grootste zorg voor de toekomst zit in woningbouw (33%), centrumvernieuwing (26%), buitengebied (25%) en winkelgebieden (23%).

Om ruimtelijke kwaliteit te bereiken, vertrouwt hij vooral op het beeldkwaliteitplan (85%), op inspraak en op informatie (79%). Slechts 1% raadpleegt een architectuurplatform, 3% gaat te rade bij andere gemeenten, 5% organiseert een prijsvraag, 9% vertrouwt op best practices en 17% organiseert een ontwerpatelier. Maar als hij dit tóch doet, is hij altijd positief over de uitkomsten ervan. Misschien daarom dat ruimtelijke beleid op een gedeelde eerste plaats staat als expertise waar hij graag meer kennis van had gehad! Het andere is marktkennis (beide 33%).

Onderzoek onder wethouders ruimtelijke ordening

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2014

TNS NIPO
Tim de Beer
Milou Gutter
Estelle Akihary

G7441 | juni 2014

Inhoud

	Inleiding	1
1	Bestuur en Beleid	2
1.1	Plek ruimtelijk beleid	2
1.2	Plek binnen verkiezingsprogramma	3
1.3	Samenwerking en overleg	4
1.3.1	Vier op de tien wethouders schakelen in een vroeg stadium met de welstandscommissie	5
1.4	Gevolg decentralisatie	6
1.5	De Klimaatbestendige Stad en AAARO	7
2	Uitvoering Beleid	9
2.1	Toegepaste instrumenten	9
2.2	Belemmeringen bij uitvoering	10
2.3	Aanbesteden van architectuuropdrachten	11
2.3.1	Ervaring aanbestedingsprocedures	11
2.3.2	Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden	12
3	Ruimtelijke Kwaliteit	13
3.1	Algemeen	13
3.2	Instrumenten voor ruimtelijke kwaliteit	14
4	Toekomst	15
4.1	Belangrijkste ruimtelijke opgaven in volgende bestuursperiode	15
4.2	Belangrijkste ruimtelijke opgaven voor de inwoners	16
5	Terugkijkend op afgelopen bestuursperiode	17
	Bijlagen	19
Bijlage 1	Onderzoeksverantwoording	20

Inleiding

Enige tijd voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 heeft Architectuur Lokaal wederom het initiatief genomen om onder de verantwoordelijke wethouders op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschapsarchitectuur en openbare ruimte een onderzoek te organiseren. Centraal thema was, zoals altijd, het ruimtelijke kwaliteitsbeleid van gemeenten. Dit onderzoeksinitiatief is een vervolg op soortgelijke onderzoeken van Architectuur Lokaal en TNS NIPO die in 2002, 2006 en 2010 plaatsvonden.

Aan dit onderzoek hebben 100 gemeenten deelgenomen. Zij hebben in het onderzoek geparticipeerd in de drukke tijd rond de gemeenteraadsverkiezingen. De resultaten worden teruggekoppeld via de website 'Waaro Daaro'.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 gaat over het huidige beleid. Meninge en visies worden in kaart gebracht. In hoofdstuk 2 wordt uitvoerig ingegaan op de instrumenten die de wethouders inzetten om het beleid uit te voeren, en hoofdstuk 3 gaat over ruimtelijke kwaliteit. Alvorens de wethouders gevraagd wordt terug te kijken op de afgelopen jaren (in hoofdstuk 5), wordt in hoofdstuk 4 vooruit gekeken naar de toekomst.

In de bijlage treft de lezer, naast een overzicht van de deelnemende gemeenten, de onderzoeksverantwoording en de vragenlijst, ook de tabellen met de resultaten en open antwoorden aan.

We vergelijken de resultaten van dit onderzoek met die van 2010. In de tekst worden alleen cijfers uit 2010 genoemd (en, in een enkel geval waarin de vergelijkbaarheid van vragen dat toelaat, 2006) wanneer er sprake is van een significant verschil ten opzichte van 2014.

1 Bestuur en Beleid

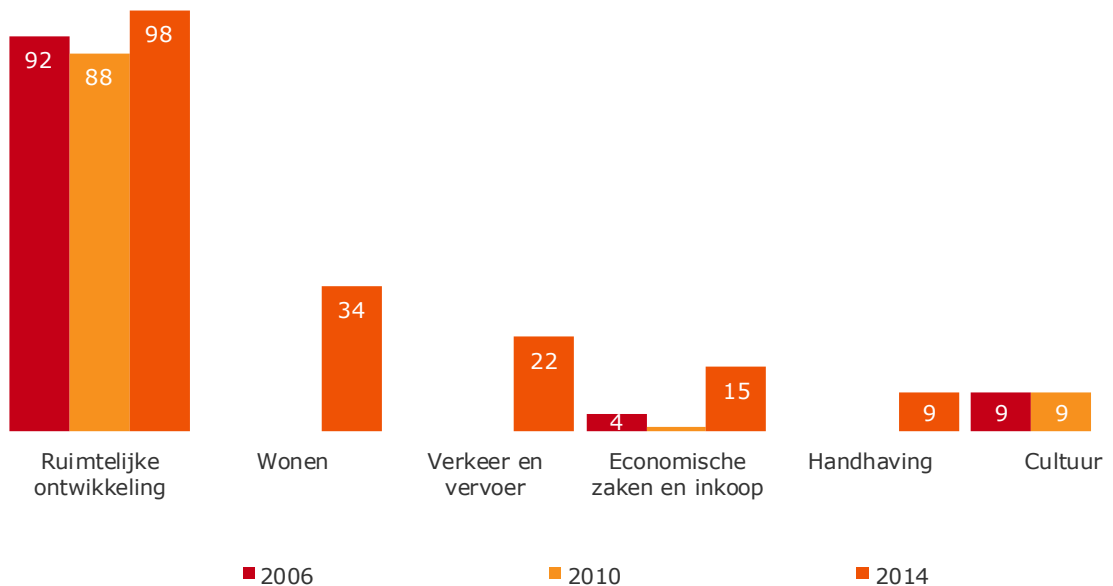
1.1 Plek ruimtelijk beleid

Net als in 2006 en 2010 valt in 2014 ruimtelijk beleid bij vrijwel alle gemeenten (98%) minimaal onder de portefeuille 'ruimtelijke ontwikkeling'. Een derde van de wethouders (34%) geeft aan dat dit beleidsissue (ook) onder de portefeuille 'wonen' valt binnen de eigen gemeente. In 2006 en 2010 gaf één op de tien wethouders aan dat ruimtelijk beleid (ook) onder de portefeuille van cultuur viel terwijl in 2014 geen van de wethouders dit aangeeft.

---

1 | Q80. Onder welke portefeuille valt het ruimtelijk beleid binnen uw gemeente? 2014: n=100, 2010: n=76, 2006: n=143
Let op: in 2014 waren er meerdere antwoordcategorieën ten opzichte van 2010 & 2006.

Bron: TNS NIPO, 2014

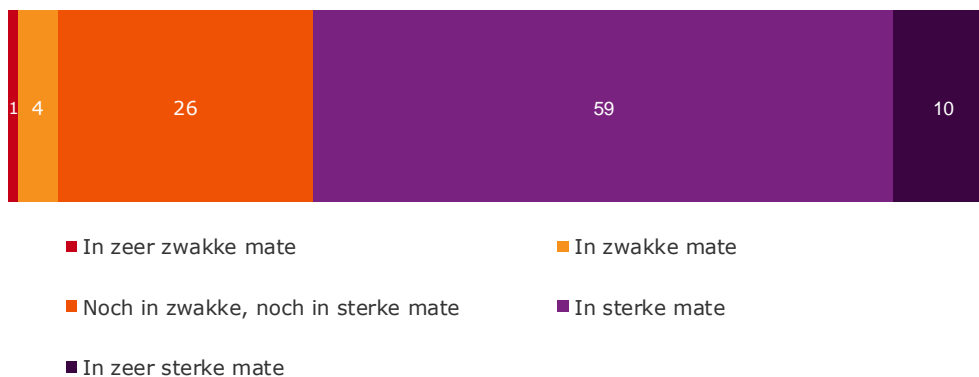
1.2 Plek binnen verkiezingsprogramma

Zeven op de tien (69%) wethouders geven aan dat ruimtelijk beleid in (zeer) sterke mate een prominente plaats inneemt in het verkiezingsprogramma. Daarnaast geeft 85% van de wethouders aan dat ruimtelijk beleid het afgelopen half jaar vaker dan 5 keer op de agenda van het college heeft gestaan.

---

2 | Q100. In welke mate heeft ruimtelijk beleid een prominente plaats in het verkiezingsprogramma?
(n=100)

Bron: TNS NIPO, 2014

Op de vraag welk onderwerp het meest belangrijk is binnen ruimtelijke beleid, worden onderwerpen als: "wonen", "bouwen" en "uitbreiding woonmogelijkheden" relatief vaak genoemd. (Q110. U heeft aangegeven dat ruimtelijk beleid een prominente plaats heeft in het verkiezingsprogramma van uw partij. Welk onderwerp is hierbij het meest belangrijk? N= 100)

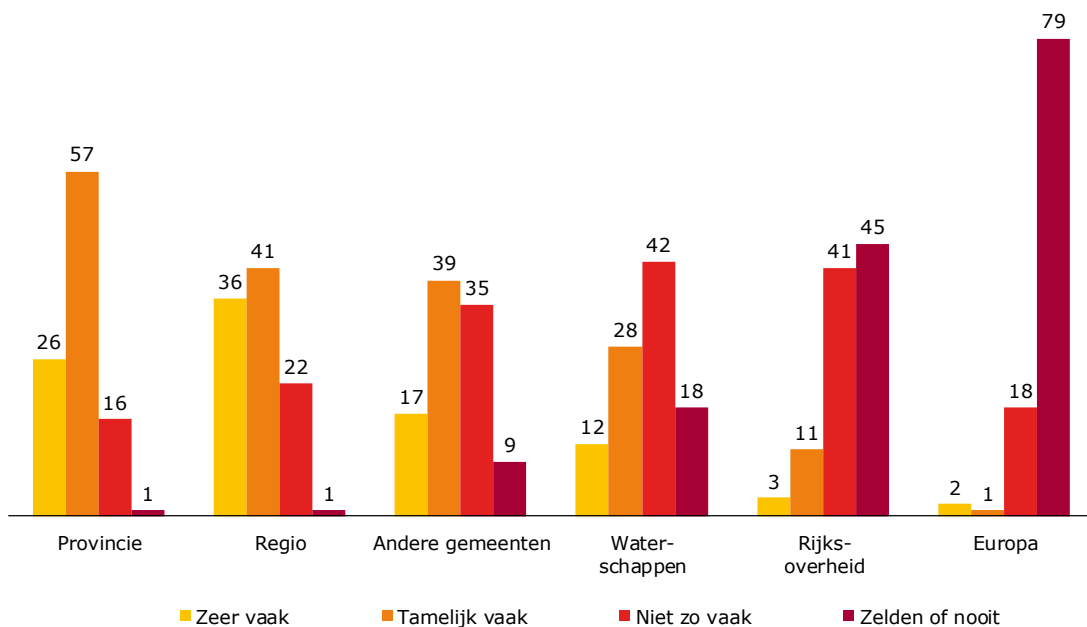
1.3 Samenwerking en overleg

Gevraagd naar in welke mate men als wethouder heeft samengewerkt met verschillende instanties, geven de meeste wethouders (84%) aan beleidsmatig vaak samen te hebben gewerkt met de regio (26% zeer vaak, 57% tamelijk vaak). Daarnaast hebben veel wethouders (77%) veel samengewerkt met de regio (36% heeft dat zeer vaak gedaan, 41% tamelijk vaak). Verder valt op dat slechts 3% van de wethouders aangeeft zeer- of tamelijk vaak met Europa te hebben samengewerkt.

---

4 | Q150. In welke mate heeft u beleidsmatig samengewerkt met... (n=100)

Bron: TNS NIPO, 2014

1.3.1 Vier op de tien wethouders schakelen in een vroeg stadium met de welstandscommissie

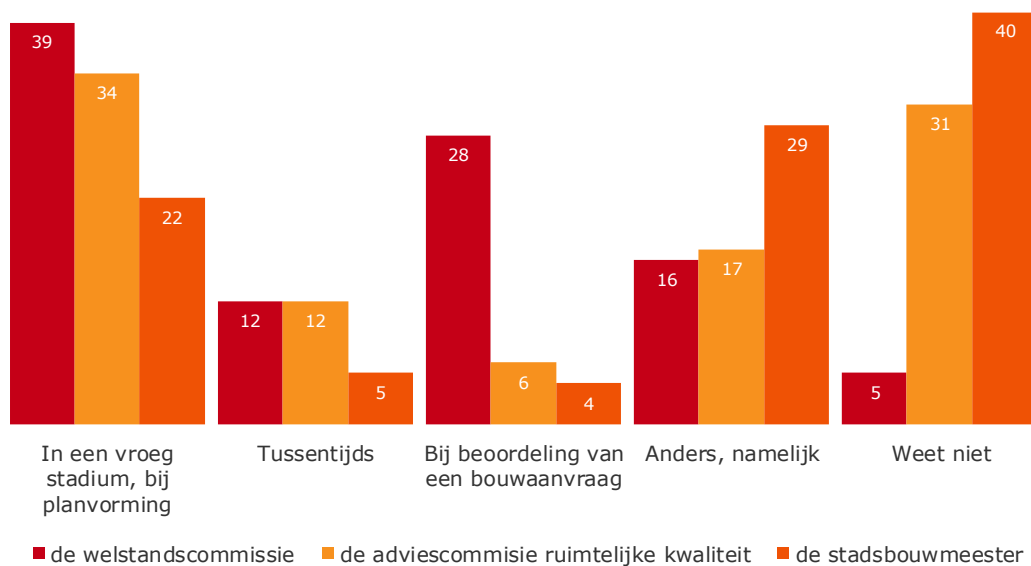
De welstandscommissie wordt door vier op de tien wethouders in een vroeg stadium, bij planvorming ingeschakeld (39%). In 2010 waren dit nog ruim zes op de tien wethouders (63%). Drie op de tien wethouders overleggen juist het meest met de welstandscommissie bij de beoordeling van een bouwaanvraag en één op de tien doet dit tussentijds. Uit de open antwoorden komt naar voren dat wethouders vaak overleg voeren met de welstandscommissie wanneer er negatief advies is.

De adviescommissie ruimtelijke kwaliteit wordt door het grootste deel van de wethouders (34%) ook het meest ingeschakeld in een vroeg stadium, bij planvorming. Maar liefst drie op de tien wethouders geven aan niet te weten wanneer zij de adviescommissie ruimtelijke kwaliteit (kunnen) inschakelen.

---

5 | Q160. Op welk moment voert u in de meeste gevallen overleg met de welstandcommissie, de adviescommissie ruimtelijke kwaliteit of de stadsbouwmeester? (n=100)

Bron: TNS NIPO, 2014

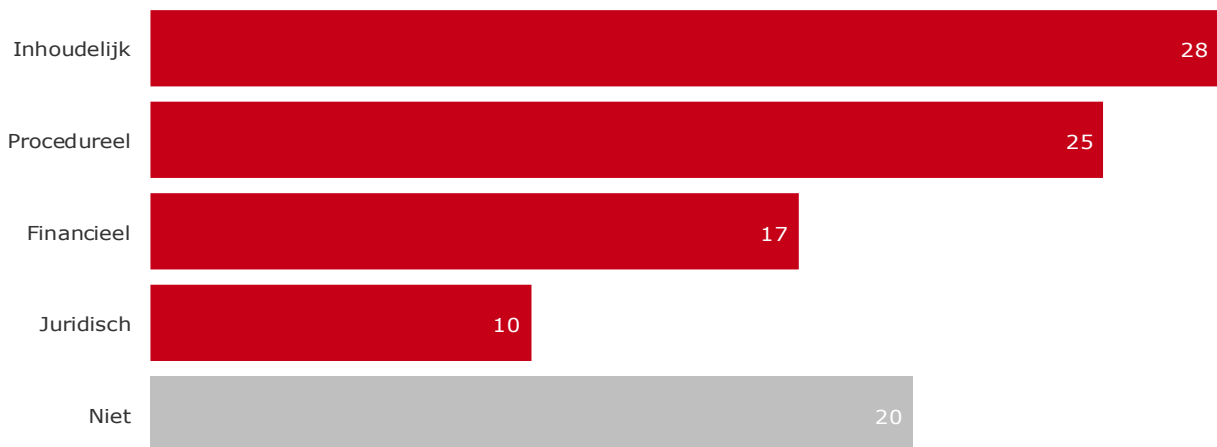
1.4 Gevolg decentralisatie

De gevolgen van de decentraliseringstrend hebben volgens bijna twee op de drie wethouders het meeste effect op het inhoudelijk vlak (28%). Een kwart van de wethouders ervaart de gevolgen voornamelijk op het procedurele vlak. Opvallend is dat het percentage dat vindt dat de gevolgen het meest merkbaar zijn op het inhoudelijke vlak, veel hoger ligt onder wethouders die voor 2006 wethouder zijn geworden (67%). Eén op de vijf wethouders geeft aan op deze gebieden geen gevolgen te merken door decentralisatie.

---

6 | Q190. *Het huidige kabinet heeft op een aantal terreinen een decentraliseringstrend ingezet. Dit houdt in dat provincies en gemeenten taken van de landelijke overheid moeten overnemen. Op welk vlak ondervindt u het meest het gevolg van de decentralisatie van het rijk met betrekking tot ruimtelijk beleid in uw gemeente? (n=100)*

Bron: TNS NIPO, 2014

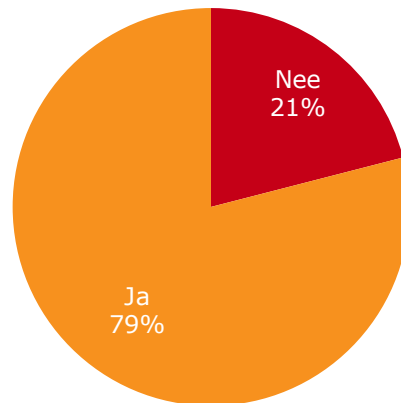

Een op de drie (33%) wethouders geeft aan bekend te zijn met het Deltaprogramma De Klimaatbestendige Stad. Van de (33) wethouders die bekend zijn met de Klimaatbestendige Stad geeft 79% aan (26 wethouders) het Deltaprogramma De Klimaatbestendige Stad relevant te vinden voor lokaal beleid.

---

8 | Q240. Vindt u het Deltaprogramma De Klimaatbestendige Stad relevant voor lokaal beleid? (n=33)

Bron: TNS NIPO, 2014

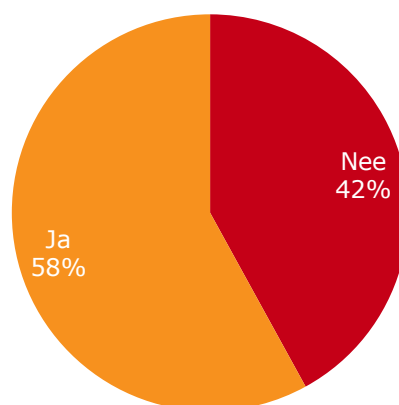

De bekendheid van de Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp (AAARO) 2013-2016 onder wethouders ligt op 19%. Van de (19) wethouders die bekend zijn met AAARO, geeft 58% aan (11 wethouders) dit relevant te vinden voor lokaal beleid.

---

9 | Q260. Vindt u de Actieagenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp (AAARO) 2013-2016 relevant voor lokaal beleid? (n=19)

Bron: TNS NIPO, 2014

---

2 Uitvoering Beleid

2.1 Toegepaste instrumenten

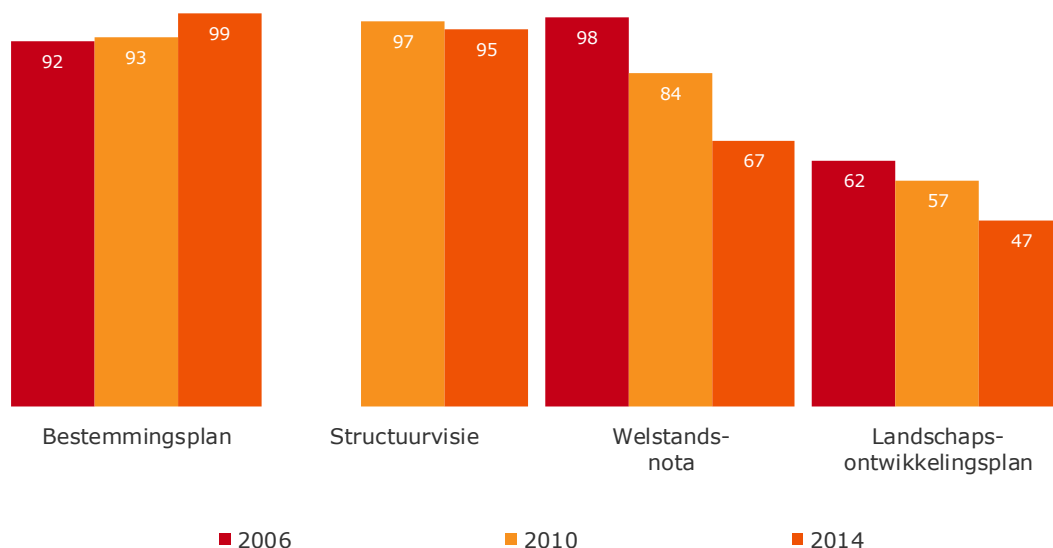
Net als in 2010 zijn bestemmingsplan en structuurvisie de twee meest toegepaste instrumenten bij de uitvoering van beleid (99% en 95%).

Twee op de drie wethouders geven aan dat de welstandsnota (ook) een instrument is dat wordt gebruikt bij de uitvoering van ruimtelijk beleid (67%) en bijna de helft noemt 'landschapsonwikkelingsplan' (47%). Het instrument welstandsnota is in 2014 aanzienlijk minder toegepast ten opzichte van 2010 en 2006 (98% in 2006, 84% in 2010 en 67% in 2014). Ook landschapsonwikkelingsplan werd in 2014 minder vaak genoemd ten opzichte van 2010 en 2006 (47% versus 57% en 62%) als toegepast instrument. Wethouders van gemeenten in Oost-Nederland geven vaker aan een landschapsonwikkelingsplan te gebruiken als instrument bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid (70%) dan wethouders in de rest van Nederland.

---

10 | Q280. Welke instrumenten gebruikt u bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid? Meer antwoorden mogelijk. 2014: n=100, 2010: n=76, 2006: n=100.
Let op: structuurvisie in 2006 niet voorgelegd.

Bron
: TNS NIPO, 2014

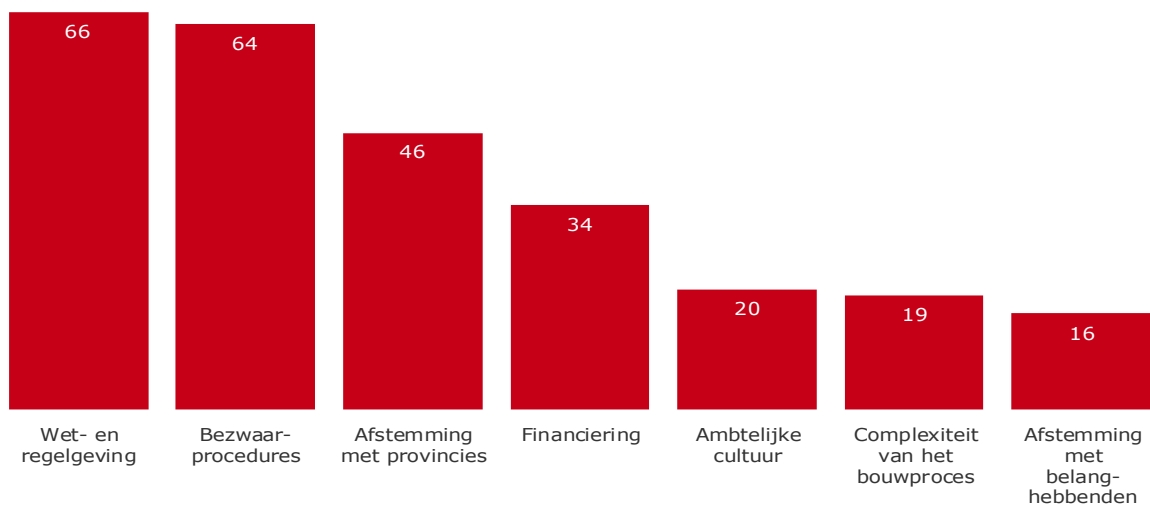
2.2 Belemmeringen bij uitvoering

Wet- en regelgeving wordt door het grootste deel van de wethouders (66%) als belemmering gezien bij de uitvoering van het beleid in hun gemeente. Wethouders van het CDA ervaren in mindere mate dat wet- en regelgeving een belemmering is bij de uitvoering van ruimtelijk beleid (47%). Daarnaast geeft 64% van de wethouders aan dat zij worden belemmerd door bezwaarprocedures. Afstemming met provincies is voor bijna de helft van de wethouders een belemmering (46%) en met betrekking tot financiering geldt dit voor één op de drie wethouders (34%).

---

11 | Q310. Welke belemmeringen ervaart u bij de uitvoering van het beleid in uw gemeente?

Bron: TNS NIPO, 2014

2.3 Aanbesteden van architectuuropdrachten

2.3.1 Ervaring aanbestedingsprocedures

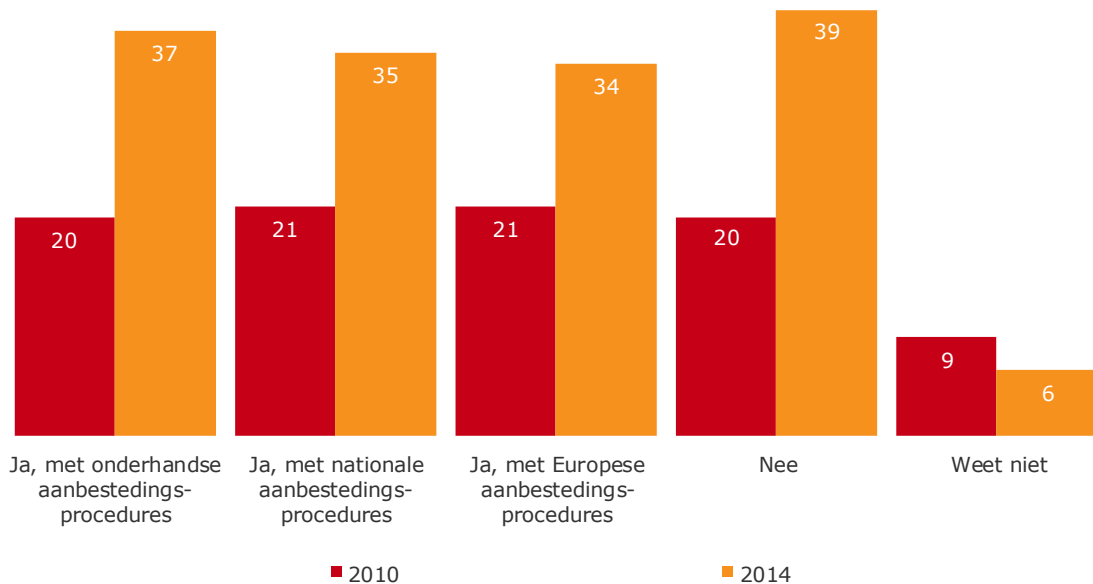
In 2014 heeft ruim de helft van de wethouders ervaring met het aanbesteden van architectuuropdrachten (39% geeft aan geen ervaring te hebben en 6% weet het niet). Bijna vier op de tien wethouders hebben ervaring met onderhandse aanbestedingsprocedures (37%) terwijl dit in 2010 slechts 20% was. Daarnaast heeft ruim één op de drie wethouders ervaring met Europese aanbestedingsprocedures (35%) en een vergelijkbaar deel heeft ervaring met nationale aanbestedingsprocedures (34%).

Van de wethouders van gemeenten uit zuid Nederland, die ervaring hebben met aanbestedingsprocedures, geeft 71% (15 van de 21 wethouders) aan dat het om architectendiensten gaat. Landelijk ligt dit percentage op slechts 40%.

---

12 | Q330. Heeft uw gemeente ervaring met aanbesteden van architectuuropdrachten? (n=100)
2010: n=76

Bron: TNS NIPO, 2014

2.3.2 Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden

In 2010 kende 14% van de wethouders het Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden. In 2014 is de bekendheid van de (gratis) diensten van het Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden onder wethouders gestegen naar 21%. Van de wethouders die bekend zijn met Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden geeft 81% (17 van de 21 wethouders) aan dat ze van geen enkel onderdeel gebruik hebben gemaakt.

---

13 | Q380. Van welke onderdelen van Steunpunt Architectuuropdrachten & Ontwerpwedstrijden heeft u gebruik gemaakt? (n=21)

Bron: TNS NIPO, 2014

---

3 Ruimtelijke Kwaliteit

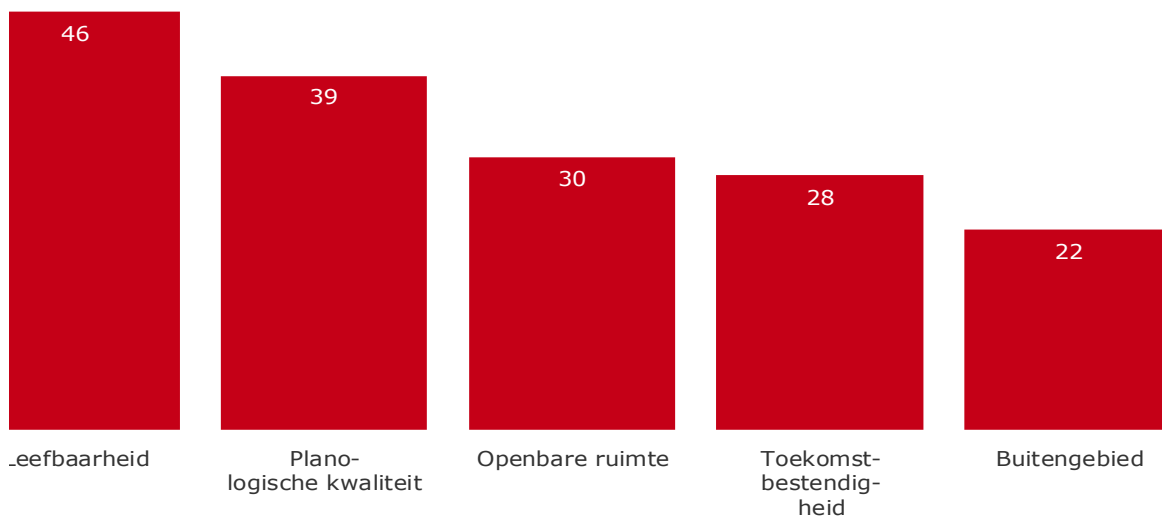
3.1 Algemeen

De eerste associaties van wethouders bij ruimtelijke kwaliteit zijn leefbaarheid (46%), planologische kwaliteit (39%) en openbare ruimte (30%). Toekomstbestendigheid wordt door bijna drie op de tien wethouders genoemd (28%). Wethouders uit het oosten Nederland noemen toekomstbestendigheid vaker dan gemiddeld (52%).

---

14 | Q420. Waar denkt u aan bij ruimtelijke kwaliteit in het algemeen? Geeft u a.u.b. een top drie door waar u het eerst aan denkt als eerste aan te klikken, vervolgens het volgende, enz. (n= 100)

Bron: TNS NIPO, 2014

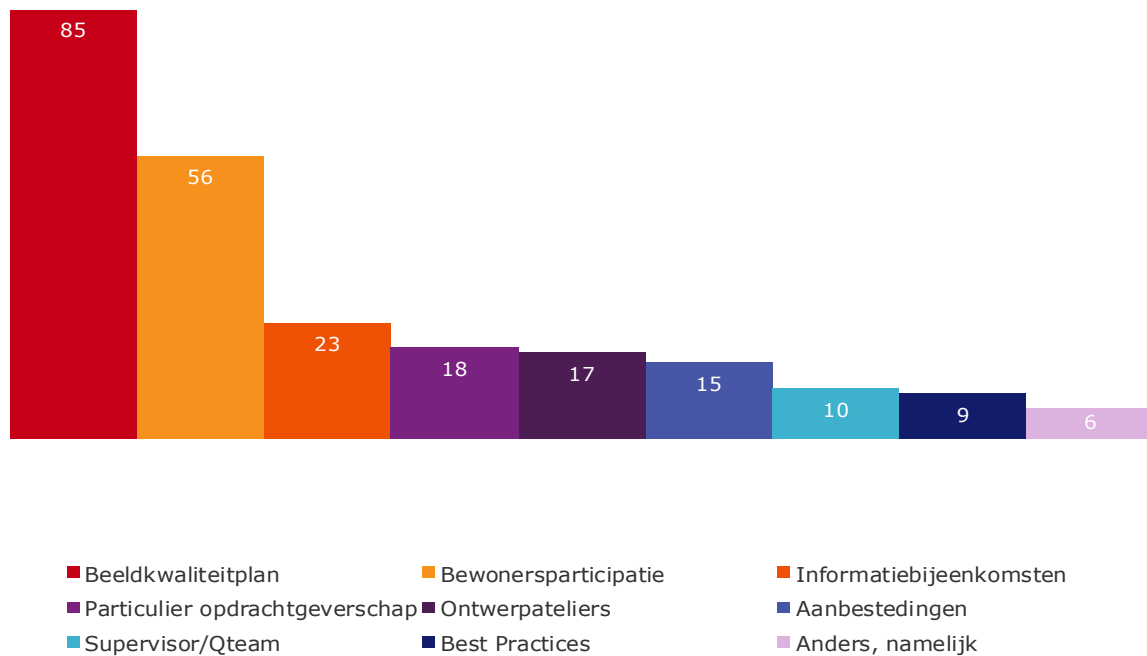
3.2 Instrumenten voor ruimtelijke kwaliteit

Veruit de meeste wethouders noemen beeldkwaliteitplan als instrument dat zij gebruiken bij het realiseren van ruimtelijke kwaliteit (85%). Daarnaast staan bewonersparticipatie (56%) en informatiebijeenkomsten (23%) in de top drie van instrumenten die worden gebruikt.

15| Q450. Welke instrumenten gebruikt u het meest bij het realiseren van ruimtelijke kwaliteit?
Maximaal drie antwoorden mogelijk. (n= 100).

Bron: TNS NIPO, 2014

4 Toekomst

4.1 Belangrijkste ruimtelijke opgaven in volgende bestuursperiode

Een derde van de wethouders geeft aan dat woningbouw (één van) de belangrijkste opgaven in de eigen gemeente is, voor de volgende bestuursperiode. Centrumvernieuwing, buitengebied en winkelgebieden worden allemaal door ongeveer een kwart van de wethouders genoemd als (één van) de belangrijkste opgaven. Openbare ruimte wordt in 2014 aanzienlijk als minder belangrijke ruimtelijke opgave gezien ten opzichte van 2010 (59% versus 19%).

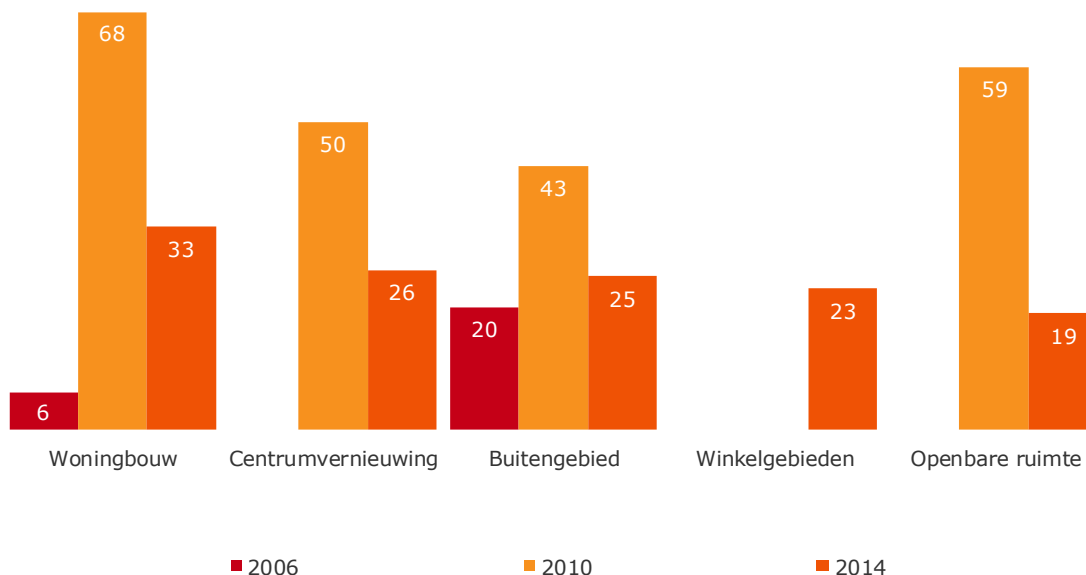
16 | Q470. Wat zijn naar uw mening de belangrijkste ruimtelijke opgaven in uw gemeente in de volgende bestuursperiode? Kunt u er maximaal vijf noemen? 2014 n=100, 2010: n=76, 2006: n=143.

Let op: gegevens winkelgebieden 2010 niet bekend.

Let op: gegevens 2006 winkelgebieden en openbare ruimte niet bekend.

Top 5

Bron: TNS NIPO, 2014

4.2 Belangrijkste ruimtelijke opgaven voor de inwoners

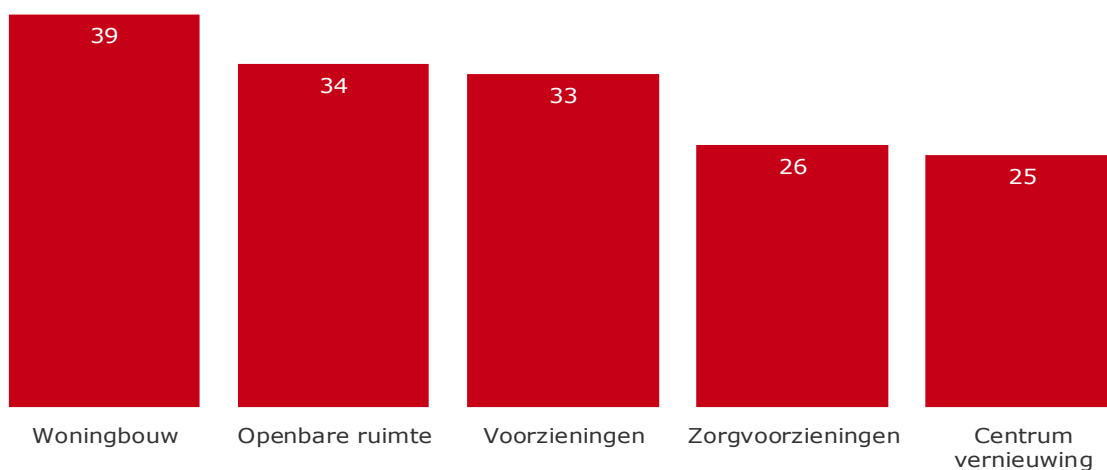
Vier op de tien wethouders denken dat de gemiddelde inwoner vindt dat woningbouw (één van) de belangrijkste ruimtelijke opgaven is in de volgende bestuursperiode (39%). Dit is vergelijkbaar met hoe zij dit zelf zien. Verder denkt een derde van de wethouders dat de gemiddelde inwoner van de eigen gemeente openbare ruimte (34%) en voorzieningen (33%) de belangrijkste ruimtelijke opgaven vindt.

---

17 | Q480. En wat denkt u dat naar de mening van de gemiddelde inwoner van uw gemeente de belangrijkste ruimtelijke opgaven in de volgende bestuursperiode zijn? Kunt u er maximaal vijf noemen? (n=100)

Top 5

Bron: TNS NIPO, 2014

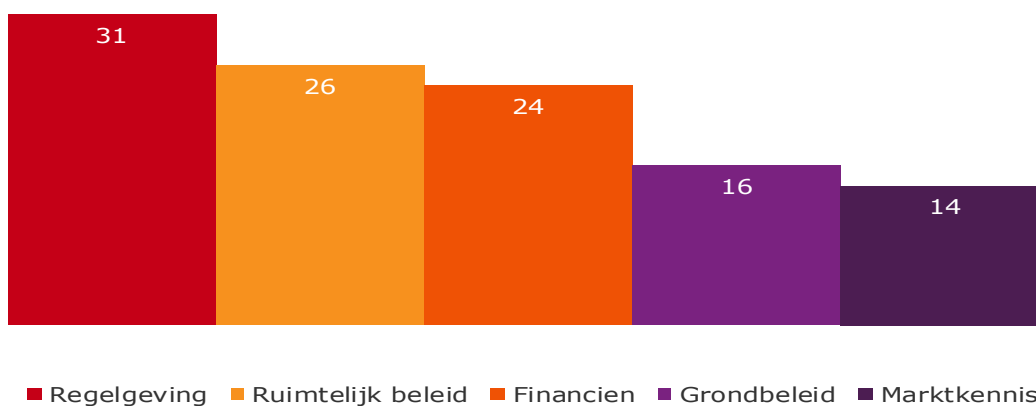
5 Terugkijkend op afgelopen bestuursperiode

Eén op de drie wethouders had achteraf gezien meer willen weten over regelgeving (31%). Ongeveer een kwart van de wethouders geeft aan dat ruimtelijk beleid en financiën aspecten zijn waar zij achteraf meer over hadden willen weten (26% en 24%).

---

18 | Q500. Waar had u, achteraf gezien, meer over willen weten bij aanvang van uw bestuursperiode? Meer antwoorden mogelijk. (n=100)

Bron: TNS NIPO, 2014

Wethouders geven aan dat haalbaarheid en noodzaak van projecten discussies zijn die vaker moeten worden gevoerd. Een voorbeeld van een antwoord van een wethouder hiervan is: "Keuzes maken of je nog gebieden wilt bebouwen of niet en of je daar miljoenen voor over hebt." In lijn met 'haalbaarheid' werd tempo en voortgang van bouwprojecten ook genoemd als punt dat vaker ter discussie mag worden gesteld. (Q510. Welke discussie op het gebied van ruimtelijk beleid binnen uw gemeente moet naar uw mening (nog, of vaker) worden gevoerd? (n=12)

Kernwoorden die naar voren komen bij wethouders bij de belangrijkste advisering aan de eventuele opvolger na de gemeenteraadsverkiezingen zijn kwaliteit, samenwerking, luisteren, aandacht en kennis.

19| Wat is uw belangrijkste advies aan uw eventuele opvolger na de gemeenteraadsadviezen?
(n=100)

Bijlagen

Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording

Enige maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014 heeft het veldwerk van dit onderzoek plaatsgevonden. Het onderzoek is een initiatief van Architectuur Lokaal.

De veldwerkperiode was van 15 januari t/m 3 maart 2014. In totaal hebben exact 100 wethouders geparticipeerd binnen het onderzoek.

Het onderzoek is online afgenomen, onder twee door Architectuur Lokaal aangeleverde bestanden: één bestand betrof wethouders uit alle Nederlandse gemeenten met Ruimtelijke Ordening in de portefeuille, het andere bestand bestond uit wethouders met Economische Zaken of Cultuur in de portefeuille. Bij nader inzien was de invulling van de portefeuilles van de deelnemende wethouders toch wat diverser, zoals zichtbaar is in tabel 20:

---

20 | Samenstelling steekproef – portefeuille

---

portefeuille – aantallen en percentages		
wethouder ruimtelijke ordening	44	44%
wethouder economische zaken (en inkoop)	6	6%
wethouder wonen	5	5%
wethouder verkeer en vervoer	3	3%
wethouder kunst en cultuur	2	2%
wethouder jeugd en onderwijs	1	1%
wethouder algemene zaken	1	1%
Anders	38	38%

De samenstelling naar politieke partij en gemeentegrootte is:

---

21 | Samenstelling steekproef – politieke partij

Politieke partij – aantallen en percentages							
CDA	VVD	PvdA	D66	GroenLinks	CU-SGP	Lokale partij	Anders
30	21	18	4	4	4	17	2
30%	21%	18%	4%	4%	4%	17%	2%

---

22 | Samenstelling steekproef – gemeentegrootte

Gemeentegrootte – aantallen en percentages			
1-20.000	20.000-50.000	50.000-100.000	100.000+
36	46	10	8
36%	46%	10%	8%

Hieronder volgt een overzicht met de deelnemende gemeenten. In Aa en Hunze, Emmen, Kaag en Braassem, Vianen en Woerden deden twee wethouders mee. De meeste deelnemende wethouders kwamen uit de provincie Noord-Brabant (n=18), Gelderland (n=16), Zuid-Holland (n=14), Limburg (n=12) en Utrecht (n=9). Relatief minder wethouders waren afkomstig uit Noord-Holland (n=7), Overijssel (n=7), Friesland (n=6), Groningen (n=5), Drenthe (n=4), Flevoland (n=1) en Zeeland (n=1).

---

23 | Deelnemende gemeenten

GEMEENTE

Aa en Hunze (n=2)
Achtkarsspelen
Alblasserdam
Asten
Bernheze
Beverwijk
Borne
Bronckhorst
Brummen
Bunsschoten
Buren
Cromstrijen
De Ronde Venen
Deurne
Eersel
Elburg
Emmen (n=2)
Enkhuizen
Enschede
Giessenlande
Goirle
Gorinchem
Groesbeek
Gulpen-Wittem
Haaksbergen
Haarlemmerliede
Heeze-Leende
Helmond
Hoogezand-Sappemeer
Horst aan de Maas
Kaag en Braassem (2x)
Kapelle
Katwijk
Kolummerland
Laarbeek
Leeuwarden
Leeuwarderadeel
Leiderdorp
Lelystad
Lochem
Lopik
Losser
Maastricht

Menterwolde
Midden-Delfland
Montferland
Mook en Middelaar
Neder-Betuwe
Nijmegen
Noordwijk
Nuth
Olst-Wijhe
Overbetuwe
Oudewater
Putten
Renkum
Rheden
Ridderkerk
Roerdalen
Roermond
Rozendaal
Schagen
Schiermonnikoog
Schijndel
Sint-Oedenrode
Smallingerland
Son en Breugel
Steenbergen
Steenwijkerland
Stein
Ten Boer
Twenterand
Vaals
Valkenburg aan de Geul
Valkenswaard
Velsen
Venlo
Venray
Vianen (n=2)
Vlaardingen
Voorst
Waalre
Wassenaar
Winsum
Woensdrecht
Woerden (n=2)
Zaanstad
Zaltbommel
Zeevang